

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 10. 2026. Issue 1.

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње
COBISS.CG-ID 32743952

ISSN 2536-5592

Publisher: Center for Geopolitical Studies

Center for Geopolitical Studies

Časopis *Montenegrin Journal for Social Sciences* upisan je u evidenciju
medija, Ministarstva kulture Crne Gore pod rednim brojem 782.

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 10. 2026. Issue 1. Podgorica, June, 2026.

Publishing this issue of MJSS was supported by the
Ministry of Science of Montenegro

Editor in Chief: Adnan Prekic

Managing Editor Assistant: Vukadin Nisavic

Editors: Zivko Andrijasevic, Dragutin Papovic, Ivan Tepavcevic, Milan Scekic.

International editorial board: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA; Srdja Pavlovic, University of Alberta, CANAD

Montenegrin Journal for Social Sciences is indexed in: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index; Slavic Humanities Index.

Proofreading and lecture in English: Danijela Milićević

Proofreading and lecture in Montenegrin: Miodarka Tepavčević

Address: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Montenegro;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ucg.ac.me

Prepress and print: Pro file – Podgorica

Circulation: 100 copies

Volume 10. 2026. Issue 1. Podgorica, June, 2026.

CONTENTS:

YUGOSLAVIA AS A LEADING NON-ALIGNED STATE IN THE UN SECURITY COUNCIL DURING INTERNATIONAL CRISES

Uros POPADIC.....p.7.

THEATRE AND THEATRICAL ART IN MONTENEGRO (1918–1946)

Nenad PEROSEVIC, Natalija MILIKIC.....p.39.

RELIGION AS SOCIAL CAPITAL: PROTESTANT CHURCHES AND EAST AFRICAN IMMIGRANT INTEGRATION IN FINLAND

ONDICHO Richard.....p.63

THE CRISIS OF CONDITIONALITY AND DEPRIVATION OF SUPPORT IN ENLARGEMENT POLICY: INSIGHTS FROM THE EUROPEAN UNION–TÜRKİYE RELATIONS

Murat Necip ARMAN, Önder CANVEREN.....p.105.

FRÉDÉRIC CHOPIN'S RECEPTION IN THE YUGOSLAV REGION

Tanja KNEZEVIC..... p.137.

REVIEW:

MONTENEGRO TWENTY YEARS LATER: BETWEEN PROMISES AND EXPECTATIONS – AN INTERDISCIPLINARY ANALYSIS OF POST-REFERENDUM DEVELOPMENT (2006–2026) – conference

.....p.167.

IGNORING HISTORY AS A SCIENCE- Book Review: Slobodan Tomović, Građanski rat u Crnoj Gori

Vukadin NISAVIC.....p.170.

KALE - NEW PERSPECTIVE ON THE OTTOMAN FORTRESSES IN MONTENEGRO - Book Review: Radojica Rašo Pavičević, Kale- Tvrdave Osmanskog carstva u Crnoj Gori

Jovan MANDIC.....p.175.

FROM IDEA TO POLITICAL ACTION - Book Review: Ivan Ejub Kostić, Između vere i nacije: Pokret Mladi muslimani 1939-1990

Belma BULJUBASIC.....p.179.

SARAJEVO IN THE RHYTHM OF URBANIZATION CHANGES - Book Review: Aida Ličina Ramić, Sarajevo u ritmu modernizacije

Amir DURANOVIC..... p.184.

A CONTROVERSIAL FIGURE IN THE LIGHT OF ARCHIVAL SOURCES – Book Review: Radoje Pejović, Pavle Đurišić – kontroverzni četnički vojvoda

Branislav RADULOVIC..... p.189.

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS..... p.191.

Glavni i odgovorni urednik: Adnan Prekić

Sekretar redakcije: Vukadin Nišavić

Urednici: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević, Milan Šekić

Međunarodni uređivački odbor: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj, ROMANIA; Srđa Pavlović, University of Alberta, KANADA.

Montenegrin Journal for Social Sciences indeksira se u sljedećim naučnim bazama: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index; Slavic Humanities Index.

Lektura i korektura na engleskom: Danijela Milićević

Lektura i korektura na crnogorskom: Miodarka Tepavčević

Adresa: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Crna Gora;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ucg.ac.me

Priprema i štampa: Pro file – Podgorica

Tiraž: 100 primjeraka

Volume 10. 2026. Issue 1. Podgorica, June, 2026.

SADRŽAJ:

JUGOSLAVIJA KAO VODEĆA NESVRSTANA DRŽAVA U SAVJETU BEZBJEDNOSTI
UJEDINJENIH NACIJA TOKOM MEĐUNARODNIH KRIZA

Uroš POPADIĆ..... str.7.

POZORIŠTE I POZORIŠNA UMJETNOST U CRNOJ GORI (1918-1946)

Nenad PEROŠEVIĆ, Natalija MILIKIĆ.....str.39.

RELIGIJA KAO SOCIJALNI KAPITAL: PROTESTANTSKE CRKVE I INTEGRACIJA
IMIGRANATA IZ ISTOČNE AFRIKE U FINSKOJ

ONDICHO Richard.....str.63.

KRIZA USLOVLJAVANJA I GUBITAK PODRŠKE U POLITICI PROŠIRENJA:
SAZNANJA IZ ODNOSA IZMEĐU EVROPSKE UNIJE I TURSKE

Murat Necip ARMAN, Önder CANVEREN.....str.105.

RECEPCIJA FREDERIKA ŠOPENA U JUGOSLOVENSKOM PROSTORU

Tanja KNEŽEVIĆ..... str.137.

PRIKAZI:

CRNA GORA DVADESET GODINA KASNIJE: IZMEĐU OBEĆANJA I OČEKIVANJA
– INTERDISCIPLINARNA ANALIZA POSTREFERENDUMSKOG RAZVOJA (2006–
2026) - Naučna konferencija.....str.167.

IGNORISANJE ISTORIJE KAO NAUKE - Prikaz knjige: Slobodan Tomović,
Građanski rat u Crnoj Gori

Vukadin NIŠAVIĆ.....str.170.

KALE – NOVI POGLED NA OSMANSKE TVRĐAVE CRNE GORE - Prikaz knjige: Radojica
Rašo Pavićević, Kale- Tvrđave Osmanskog carstva u Crnoj Gori

Jovan MANDIĆ.....str.175.

OD IDEJE DO POLITIČKOG DJELOVANJA - Prikaz knjige: Ivan Ejub Kostić, Između
vere i nacije: Pokret Mladi muslimani 1939-1990

Belma BULJUBAŠIĆ.....str.179.

SARAJEVO U RITMU URBANIZACIJSKIH PROMJENA – Prikaz knjige : Aida Ličina
Ramić, Sarajevo u ritmu modernizacije

Amir DURANOVIĆ.....str.184.

KONTROVERZNA LIČNOST U SVJETLU ARHIVSKIH IZVORA – Prikaz knjige :
Radoje Pejović, Pavle Đurišić – kontroverzni četnički vojvoda

Branislav RADULOVIĆ.....str.189.

UPUTSTVA ZA AUTORE..... str.191.

Review

SARAJEVO U RITMU URBANIZACIJSKIH PROMJENA

Prikaz knjige: Aida Ličina Ramić, *Sarajevo u ritmu modernizacije: urbana transformacija i njene posljedice 1970-ih i 1980-ih*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju, 2025, str. 446.

Amir DURANOVIĆ

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet, Odsjek za historiju

email: amir.duranovic@ff.unsa.ba

Urbana historija postala je jedno od ključnih mjesta za razumijevanje savremenih društava jer se u gradovima najjasnije vide promjene koje oblikuju svakodnevni život. Berlin je nakon ujedinjenja 1990-ih godina prolazio kroz dug proces preuređenja prostora i identiteta, a dinamika promjena vidljiva je i danas, dok je Istanbul rastao kroz snažne infrastrukturne zahvate koji su mijenjali njegov pejzaž i ritmove života. Takvi primjeri pokazuju da se gradovi mijenjaju kroz planove i investicije, ali i kroz načine na koje ljudi žive, kreću se, organiziraju svoje vrijeme i grade odnose. Sarajevo se u tom širem kontekstu može čitati kao grad čija je transformacija u drugoj polovini 20. stoljeća bila izrazito intenzivna, a danas ponovo ulazi u razdoblje snažnih urbanizacijskih zahvata. Savremeni ubranizacijski zahvati nisu nastali isključivo kao potreba poslijeratne obnove grada čiju je prošlost obilježila opsada i destrukcija 1990-ih godina. Promjene su rezultat i ekonomskih dinamika posljednje dvije decenije, obilježene, između ostalog, i novim tzv. investicijskim ciklusima, prije svega u infrastrukturu stanovanja. Upravo zato je proučavanje njegove urbane prošlosti važno: ono otvara prostor za razumijevanje obrazaca koji oblikuju savremeni

urbani život i pomaže da se prepoznaju procesi koji se ponavljaju, mijenjaju ili produbljuju.

Knjiga Aide Ličine Ramić, historičarke iz Sarajeva, o urbanizaciji Sarajeva u 1970im i 1980im godinama predstavlja rijetku priliku da se jedan grad, često posmatran kroz političke ili ratne narative, (pro)čita kao živi organizam čiji se ritam mijenja pod pritiskom modernizacije, demografskih skokova, infrastrukturnih ambicija i svakodnevnih ljudskih praksi. Rukopis knjige je obiman, nastajao je dugo, ali upravo ta širina omogućava da se Sarajevo sagleda u njegovoj punoj složenosti – kao prostor, kao društvo i kao svakodnevica. U recenziji knjige se s pravom ističe da je riječ o „jedinstvenoj cjelini temeljnoj na zavidnom broju bibliografskih jedinica historiografskog, sociološkog, politološkog i antropološkog karaktera“, što je ujedno i najjača strana ove knjige: interdisciplinarnost nije dekor, radi se o nužnosti prilikom ovakovrsnih istraživačkih pristupa.

Autorica Sarajevo otvara metaforama koje nose težinu iskustva: od „zaboravljenog grada“ neposredno nakon Drugog svjetskog rata, do „olimpijske pahuljice“ - simbola kulminacije modernizacijskih napora koji su se prelamali kroz administrativne, ekonomske, urbanističke i društvene procese. Te metafore možda podsjećaju na retorički ukras, ali one to nisu; one su putokaz kroz koji se vidi kako se grad mijenjao, kako je rastao, kako je ponekad posrtao, ali i kako je stvarao nove obrasce života. U tom smislu, knjiga je i dokument o ambivalentnosti modernizacije – o njenim obećanjima, ali i o njenim pukotinama i razočarenjima.

Prostorna transformacija Sarajeva, kako je autorica Ličina Ramić prikazuje, nije bila ni linearna ni jednostavna. Od prvih poslijeratnih urbanističkih planova, preko intenzivne izgradnje stambenih naselja, do rješavanja infrastrukturnih i ekoloških izazova, grad se širio u svim smjerovima. Čitaoci knjige će s pravom prepoznati važnost koncepta „širenja njedara“, višeslojnog otvaranja grada koje je obuhvatalo arhitekturu, demografiju, kulturu, privredu i svakodnevne prakse. U tom procesu nastajali su novi kvartovi, nove komunikacijske mreže, novi oblici stanovanja, ali i novi problemi – od bespravne gradnje do urbanizacije

padinskih dijelova grada, od nedostatka infrastrukture do zagađenja zraka i upravljanja otpadom. Posebno je zanimljivo poglavlje o „megaprojektu“ zaštite čovjekove okoline, koje pokazuje kako su se ekološki izazovi rješavali u kontekstu socijalističke modernizacije, često ambiciozno, ponekad nedovoljno dosljedno, ali uvijek u okvirima tadašnjih mogućnosti.

Demografski rast Sarajeva bio je izuzetan. Grad je iz decenije u deceniju višestruko povećavao broj stanovnika, što je stvaralo pritisak na stanogradnju, infrastrukturu, zdravstveni sistem i sve druge segmente urbanog života. Autorica taj rast ne posmatra samo kroz statistiku, nego kroz njegove društvene posljedice: s jedne strane kroz deagrarizaciju, ali i ruralizaciju grada, zatim dnevne migracije, promjene u porodičnim strukturama i rodnim ulogama. U rukopisu se naglašava da su procesi poput deagrarizacije i ruralizacije bili „dvosjekli mač svake ozbiljnije društvenopolitičke transformacije“, što je važan uvid jer pokazuje da modernizacija nije bila homogena ni jednostrana. Sarajevo je postajalo urbano, ali je istovremeno nosilo tragove ruralnih navika, ritmova i odnosa, što je stvaralo specifičnu dinamiku svakodnevnog života.

Jedan od najvažnijih doprinosa knjige je analiza „nevidljivih granica grada“. Iako socijalistička ideologija nije predviđala društvenu segregaciju, ona se ipak javljala – kroz razlike u dostupnosti stanova, u kvalitetu infrastrukture, u društvenim mrežama i kulturnim praksama. Autorica pokazuje kako se te granice formiraju, kako se održavaju i kako se mijenjaju, čime Sarajevo uvodi u šire teorijske rasprave o urbanim segregacijama. Ovaj dio knjige posebno je važan za savremene čitatelje, jer se obrasci segregacije iz socijalističkog perioda danas javljaju u mnogo oštrijim oblicima, pod pritiskom tržišno vođene stanogradnje, privatnih investicija i fragmentiranog zakonodavstva. U tom kontekstu se s pravom ističe da „tržišno vođena stanogradnja produbljuje društvenu stratifikaciju i stvara nove ‘nevidljive granice grada’“, što pokazuje koliko je historijska perspektiva ove knjige relevantna za razumijevanje današnjeg Sarajeva.

Stan kao prostor intime, reprezentacije i modernizacijskih očekivanja; susjedstvo kao mikroprostor društvenih odnosa; snabdijevanje, ishrana,

potrošačke navike; slobodno vrijeme, zabava, putovanja – sve su to teme koje se rijetko nalaze u historiografskim radovima, naročito u bosanskohercegovačkom historiografskom kontekstu, ali su ključne za razumijevanje urbanizacije. Autorica pokazuje kako se stanovi uređuju, kako se koriste, kako se doživljavaju; kako se ljudi snalaze u novim zgradama, kako komuniciraju, kako se prilagođavaju novim pravilima zajedničkog života i sl. Vidljivo je da autorica „nastoji navedeno povezati s pojmom nove kulture stanovanja, odnosa u susjedstvu, komunikaciji u novim objektima zajedničkog stanovanja“, što je precizan opis njenog pristupa. Ovaj dio knjige čini Sarajevo opipljivim, živim, svakodnevnim – gradom koji se ne može razumjeti samo kroz planove i statistike, nego kroz ritam života njegovih stanovnika.

Knjiga se, također treba naglasiti, uklapa u šire regionalne historiografske trendove. Oslanja se na autore poput Predraga Markovića, Ivane Dobrivojević, Zorana Janjetovića i Igora Dude, čiji su radovi otvorili prostor za mikrohistoriju, antropologiju svakodnevnice i studije socijalističke modernizacije. Potrebno je naglasiti da se ovom knjigom „bosanskohercegovačka historiografija približava dometima susjednih historiografija“, što je tačno: knjiga pokazuje da se Sarajevo može čitati i kao laboratorij jugoslavenskog urbanizma, ali i kao specifičan slučaj u kojem se prelamaju lokalne, republičke i savezne politike. Time se otvara prostor za nova istraživanja, nove komparacije i, posljedično, nove interpretacije.

Dodatni prostor novim interpretacijama bio bi otvoren da su u knjizi, a nisu, zahvaćeni segmenti koji detaljnije prikazuju prilike vezane za obrazovanje u gradu, razvoj institucija (recimo, od predškolskog do univerzitetskog obrazovanja), sistem javnog prijevoza i njegova infrastruktura ili, pak, dinamika razvoja sporta – jer bi time knjiga nudila znatno širu sliku društvenih promjena. Ovdje evidentirani prostor novih i potencijalno kreativnih istraživačkih uvida ne umanjuje ukupnu vrijednost knjige. Više, zapravo, govori o obimu provedenih istraživanja, ali i širini polja koje ostaje otvoreno za nove konceptualne i interpretativne uvide. Možda bi u tom kontekstu vrijedilo podsjetiti na ranije izrečenu ocjenu o vrijednosti ovakvih istraživanja – kvalitetna su i dobra ne

samo po obimu istraženih i zaokruženih cjelina, nego i prema ukazivanju na nove, a neistražene horizonte.

Knjiga Aide Ličine Ramić važna je, u konačnici, i zbog trenutka u kojem se pojavljuje. Sarajevo danas prolazi kroz nove modernizacijske i urbanizacijske procese, često vođene privatnim interesima, fragmentiranim zakonodavstvom i slabljenjem stručnih institucija, odnosno, svojevrsnim utišavanjem glasova struke u institucijama u čijem je pozivu stručna briga o urbanom razvoju. Ovakva, da se slobodno izrazimo, „neoliberalna urbanizacija proizvodi prostornu fragmentaciju i gubitak urbanog identiteta“, što je dijagnoza koja se može čitati i kao upozorenje. Historijska perspektiva ove knjige omogućava da se savremene promjene posmatraju u kontinuitetu – da se vidi šta se ponavlja, šta se mijenja, šta se produbljuje. U tom smislu, knjiga je korisna ne samo historičarima, nego i urbanistima, sociolozima, arhitektima, donosiocima odluka, pa i građanima koji žele razumjeti grad u kojem žive.

Ova knjiga zasigurno otvara novo poglavlje u istraživanju urbane historije Bosne i Hercegovine. Pokazuje da se prošlost može čitati kao svojevrsni vodič za budućnost, da se modernizacija može razumjeti kroz živote običnih ljudi, da se urbanizacija ne svodi na beton i planove, nego obuhvata ritam grada, ritam porodice, ritam svakodnevnice. Sarajevo se u ovoj knjizi pojavljuje kao grad koji se mijenja, koji se širi, koji se preobražava – ali i kao grad koji se može razumjeti, ako se posmatra pažljivo, interdisciplinarno i s osjećajem za detalj. Sarajevo je grad čiji se život i kultura međusobno oblikuju i nadopunjuju, ostavljajući tragove koji se u historijskoj perspektivi čitaju jednako jasno kao urbanističke karte i statistički pokazatelji. Nije slučajno što je Sarajevo višestruko opjevano – u pjesmama, romanima, filmovima i sjećanjima – jer je upravo ta slojevita emotivna i kulturna prisutnost dio njegove stvarne urbane biografije. Upravo zbog takve gustoće značenja, ovaj grad traži višestruka, interdisciplinarna i dugoročna istraživanja, kako bi se razumjela njegova prošla i buduća lica.